

Nr 74.

Av herr **Lindhagen**, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om åklagareväsendets humanisering m. m.

I en föregående motion (Nr 19) har framställts vissa önskemål rörande allmänna strafflagen och dess handhavare straffrättsdomaren. Det ifrågasattes att det blivande straffrättsförslaget måtte få präglas av humanitet och att straffrättsdomaren skulle få någon utbildning, som kunde göra honom mer skickad att tillämpa en sådan princip även i lagtillämpningen än som sker om ingen omtanke ägnas däråt. Enahanda övervägande förtjänar *organisationen av åklagarmakten och dess speciella maktområde häktningsrätten.*

Det kan här icke komma i fråga att klandra åklagare personligen. Bristerna i den mån de kunna avhjälpas ligga i det system, uti vilket åklagarmakten uppfostras och verkar. Detta system är prägladt av känslolöshet för den tilltalade, ouppmärksamhet för samhällets andel i hans skuld samt fritt spel för åklagarmakten att i ämbetsutövningen låta behärska sig av politiska lidelser.

Följden har också blivit att åklagarens uppgift i den svenska rättsordningen företrädesvis betraktas såsom ett tillhygge för utkrävande av största möjliga straff. Naturligtvis reagera många känsliga naturer emot detta system och taga den hänsyn de kunna. Men rättsordningen uppfordrar icke därtill och därför vilar det över dess ifrågavarande skapelse ett utpräglat kynne av brutalitet. Det förekommer vid våra underrätter, att åklagaren yrkar »allt vad lag förmår», och vid de flesta av våra domstolar är detta just den vanliga innebörden uti hans yrkanden. Härigenom kommer den tilltalade uti en långt svårare ställning, än om mera objektiva synpunkter anlades från åklagarens sida. Man kan även säga, att ett sådant ensidigt framförande av försvårande omständigheter måste suggerande inverka på domarens uppfattning.

Med detta sammanhänger den svenska rättsordningens fullständiga likgiltighet hur häktningsinstitutet handhaves. Häktningen bör vara endast en preventiv åtgärd för att hindra en person, som misstänkes för brott, att avvika eller undanröja bevis, innan saken blivit utredd och slutligen bedömd. Den får under inga förhållanden tillgripas annat än då det är uppenbart att ett sådant äventyr förefinnes. I vissa svårare fall påbjuder

lagen obligatorisk häktning, i andra fall åter lämnar den saken öppen till åklagarens och domstolens diskretionära prövning.

Under det nuvarande tillståndet häktar man emellertid mera för säkerhets skull, vilken metod på många orter övergått till vana att häkta i så gott som alla fall, då det icke är uttryckligen förbjudet. Rättsordningen åser likgiltigt denna praxis. Den är en kall maktorganisation utan intelligens eller mänsklighet. Från dess sida bibringas dess funktionärer ingen insikt om vilket starkt ingrepp uti individens frihet häktningen innebär. En häktad är dessutom på många sätt personligen berövad medlen och möjligheten att försvara sig mot anklagelser, och även detta kan lätt i viss mån ofördelaktigt påverka domaren. Dessutom kan den häktade under en längre tid vara urståndsatt att tillvarataga sina privata intressen och i många fall har häktningen just sina svåraste verkningar mot dem, som äro beroende av hans försörjningsförmåga. En person, som blivit häktad, men under rättegången frikännts är därmed visserligen fri från straffansvar. Men det kan uppstå långt svårare följder för honom däri-genom, att den allmänna meningen knappast inser, att den, som en gång häktats och sedan lössläppts, verkligen kan vara fullkomligt oskyldig till det brottsliga förfarande, för vilket han berövats friheten.

Belysande för tillståndet är en statistisk uppgift i ett lagutskottsbe-tänkande för år 1910 där uti en reservation erinras att siffrorna för åren 1907 och 1908 visa, att årligen häktas omkring 6,000 personer och att av dessa i medeltal något över 50 procent och ensamt i Stockholms stad, på vilken kommer lejonparten av de häktade, över 75 procent frigivits på grund av frikännande eller eljest. Härtill komma alla fall då häktad blivit dömd för det åtalade brottet men ändock icke skäligen bort inmanas i häkte.

Den uppfattningen är till och med övervägande rådande att över-ordnad administrativ myndighet icke äger någon rätt att ingripa mot under-ordnads häktningsåtgärd utan att prövningen tillkommer endast rätten, när målet väl kommit dit. Denna brist på kontroll tror mängen vara en vä-sentligt bidragande orsak till det godtycke, varmed vederbörande mången-städes handhar sin häktningsbefogenhet. Det kan dock ifrågasättas om något bättre tillstånd skulle kunna förväntas genom att, såsom dock bör ske, den högre administrationen tillerkännes rätt till ett ingripande. De högre myndigheternas liksom även domstolarnas uppfattningar äro också en produkt av systemets sedvänja och personernas miljö. Det är knappast troligt att genom blott en dylik åtgärd skall kunna framtröllas någon större känslighet hos vare sig över- eller underordnade för medborgarnes rättighet att få vara ohäktade.

Vad som måste krävas är i första rummet en bättre *organisation av åklagarmakten*. Det bör även för den fastställas vissa vad man skulle kunna kalla åklagareregler som borde fastslås i konstitutionen eller åtminstone i allmän lag samt återgivnas i instruktionerna. Därmed göres en nyttig erinran om saken samt fastslås att det är på andan och de milda sederna allting i första hand beror. Dessa reglers betydelse böra ytterligare inskräpas uti utbildningskurserna för yrket.

Såsom ett nödvärn mot en dålig anda, som rättsordningen upprätthåller, kunna i andra hand lagstiftningsåtgärder för att förhindra missbruk också hava sin nytta. Härvid måste komma under övervägande en *revision av stadgandena om häktning*, sådana de återfinnas i förordningen om strafflagens införande. Särskilt må erinras att 19 § moment 6 i nämnda förordning mångenstädes tillämpas utan den begränsning, som återfinnes i första styckets andra punkt. Därför synes det som om nämnda § borde omformuleras, så att det må framgå att även för där avsedda rättsfall häktning är i regeln förbjuden och endast undantagsvis får ske, om det uppenbarligen kan för ett visst fall befaras att personen avviker eller skall undanröja bevis, häktning ändock må äga rum.

Nyttigt vore även ett stadgande om att åklagare äger rätt och plikt att överklaga domstols utslag när han finner den tilltalade hava genom straffmätning fått för högt straff eller domstolen tillämpat ett lagrum, som synes åklagaren gå över hans yrkanden. Det kan befaras att med nuvarande formella rättsuppfattning ett sådant klagomål skall avvisas såsom icke fallande under åklagarens befogenhet. Reellt skulle det innefatta ett betonande, att statens åklagareväsende icke är en bödelstjänst utan en mänsklig inrättning, som efter förnuft och samvete skall bidra att giva alla rättvisa.

Med häktningsinstitutet sammanhänger också frågan om den s. k. *anhållningsrätten*. Utan laga föreskrifter eller några som helst direktiv i övrigt anse sig åklagare- och polismyndigheterna i landet hava rättighet att anhålla en person för undergående av förhör, som sedan i sin ordning möjligen kan leda till häktningsbeslut. Denna anhållningsrätt är givetvis ofrånkomlig i ordningens intresse, men missbruk måste förekommas och sådana inträffa, mången säger i stor utsträckning, på grund av den fullständiga frånvaron av lag och kontroll. Särskilt gäller detta den faktiska häktning utan föregående beslut som på detta sätt ofta under avsevärd tid äger rum.

Likaså saknas alla föreskrifter om *skyldighet att inställa sig till polisförhör* vid äventyr förmodligen att eljest bliva anhållen. Jämväl här kan missbruk lätt äga rum, och erfarenheten visar, att vad som lätt kan ske, även plägar inträffa.

Åtgärder för att på dessa rättsområden höja rättsordningens anda samt förbättra dess lagstiftning äro liksom den av riksdagen redan begärda lagstiftning om husransakan en brådskande angelägenhet. Det gäller nämligen den personliga friheten och man kan icke vara försvarad med att vänta därmed till den fullständiga avslutningen av rättegångsreformen. Denna blir för övrigt knappast någonsin verklighet, om den ej förberedes genom att vissa frågor avgöras var för sig.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utan avvaktan på en rättegångsreform taga i övervägande:

1) på vad sätt rättsordningen må i sitt åklagareväsende kunna ingjuta en human anda genom fastställande av vissa åklagareregler och åklagarnas utbildning i övrigt i erfarenhet, social insikt och medkänsla;

2) huruvida genom lag må kunna stadgas rätt och plikt för åklagare att överklaga domstols utslag, när han anser tilltalad hava vid straffets utmätande fått för högt straff eller domstolen hava tillämpat ett lagrum, som synes honom gå utöver hans yrkande;

3) i vad mån strafflagens bestämmelser om häktning må kunna omarbetas till värnande av den personliga friheten mot missbruk av dessa bestämmelser;

4) på vad sätt den i praxis utan lagbestämmelser av åklagare och polismyndigheter utövade rätten att »anhålla» personer samt förelägga personer att inställa sig till polisförhör må kunna regelbindas genom uttrycklig lag till värnande av den personliga friheten mot missbruk även av dessa befogenheter.

Stockholm den 23 januari 1917.

Carl Lindhagen.

I motionens syfte instämma:

<i>Ernst Hage.</i>	<i>K. Lundberg.</i>
<i>C. O. Johansson (Sollefteå).</i>	<i>Thure Widlund.</i>
<i>C. Winberg.</i>	<i>K. W. Skareen.</i>
<i>Magnus Bengtsson.</i>	<i>O. W. Stenudd.</i>
<i>Ivar Vennerström.</i>	<i>J. Björling.</i>
